

ONDINE

**CHRISTIAN
TETZLAFF**

HELSINKI PHILHARMONIC
ORCHESTRA

**JOHN
STORGÅRDS**

**SHOSTAKOVICH
VIOLIN CONCERTOS 1 & 2**

DMITRI SHOSTAKOVICH (1906–1975)

Violin Concerto No. 1 in A Minor, Op. 77

(36:08)

1.	I Nocturne	(11:01)
2.	II Scherzo	(6:41)
3.	III Passacaglia	(13:24)
4.	IV Burlesque	(5:02)

Violin Concerto No. 2 in C Sharp Minor, Op. 129

(32:01)

5.	I Moderato	(13:50)
6.	II Adagio	(10:09)
7.	III Adagio - Allegro	(8:02)

CHRISTIAN TETZLAFF, violin

HELSINKI PHILHARMONIC ORCHESTRA

JOHN STORGÅRDS, conductor

SHOSTAKOVICH: VIOLIN CONCERTOS 1 & 2

By the time of his 50th birthday in September 1956, Dmitri Shostakovich had attained widespread international recognition. The Soviet Union was undergoing a painful re-evaluation of Stalin's reign of terror, and rehabilitations were the order of the day. After the fierce persecution of performing and creative artists in 1948 and the death of Stalin in 1953, the cultural climate was warming up under Nikita Khrushchev. Masterpieces began to emerge from the desk drawers of composers subdued by Zhdanov's disciplinary actions; one of these was Shostakovich's Violin Concerto.

Shostakovich wrote his **Violin Concerto No. 1** in 1947–1948. During that difficult period, he also wrote the song cycle *From Jewish Folk Poetry*. Anti-Semitism was gaining ground in the Soviet Union again. With the excuse of harbouring cosmopolitan aspirations condemned by the official policy, Jewish artists and performers were liquidated all around the country. Shostakovich felt a deep sympathy with this persecuted group. As with many of his other works, he incorporated elements of Jewish folk music into the Violin Concerto. In the scherzo, he added his musical signature D-S-C-H ('S' standing for 'Es' or E flat and 'H' for B natural in German musical notation), which he later used frequently.

Shostakovich began work on the Violin Concerto at his favourite artists' boarding house on the Isthmus of Karelia in July 1947. He wrote it for David Oistrakh, with whom he liked to play chamber music and whose playing inspired him. The first movement – the slow and nostalgic *Notturmo* – was completed in November. The *Scherzo*, completed in December, was described by Oistrakh as “a demonic dance of despair”. *Passacaglia*, a set of variations replete with grief, was completed in January 1948. The Concerto was finalised in late March with the addition of the finale, *Burlesca*, a Slavic carnival with raucous dance rhythms and general merry-making.

Shostakovich dedicated the work to Oistrakh and presented him with the manuscript but said: “It's not a good idea to play this now!” Only a month earlier, the Central Committee of the Communist Party had published a decree that shook the foundations of the Soviet musical establishment. Having purged the literary circles, Stalin's watchdog Andrei Zhdanov turned to the “heretics” of the musical world who refused to write music complying with the principles of Socialist Realism. Like many of his distinguished colleagues, Shostakovich was branded a formalist and an enemy of the people.

In March 1953, Stalin died. One year later, Shostakovich was appointed a People's Artist of the USSR and received an international peace prize in Moscow. In early 1955, the song cycle *From Jewish Folk Poetry* was finally premiered in Leningrad, and in October that year David Oistrakh premiered the Violin Concerto with the Leningrad Philharmonic under Evgeny Mravinsky. The work was soon also performed in New York and London.

In spring 1966, Dmitri Shostakovich was under a great deal of pressure despite having attained a high status in Soviet society. The cultural climate had cooled down with the accession of Brezhnev. Shostakovich was hard put to find performances for his socially critical works such as Symphony No. 13 (*Babi Yar*) and *The Execution of Stepan Razin*.

At that time, Shostakovich wrote the lyrics and music to an ironic monologue entitled *Preface to the Complete Collection of my Works and Brief Reflections on this Preface*. This was performed at a concert of the composer's works in Leningrad, along with *Five Romances on Texts from the Magazine Krokodil* and the *Satires* to texts by Sasha Chorny. The soloists were bass Evgeny Nesterenko and soprano Galina Vishnevskaya. The tension caused by this irreverent repertoire proved too much for Shostakovich's health, and on the night of the concert he suffered a heart attack.

Recovery took months. In the autumn, his 60th birthday was celebrated with the granting to him of the title Hero of Socialist Labour and with the premiere of his Cello Concerto No. 2 by Mstislav Rostropovich, a close friend and the husband of Galina Vishnevskaya. Shostakovich spent the winter recuperating in hospital and did not write music again until the spring. In May 1967, he went again to Repino on the Isthmus of Karelia to finish his **Violin Concerto No. 2**. Like its predecessor, this was dedicated to David Oistrakh, and he had Oistrakh's musicianship in mind when writing the work. The violinist practiced the new work while on summer holiday in Pärnu; he was in frequent correspondence with the composer. In September 1967, on his 61st birthday Shostakovich was again hospitalised, and on the following day Violin Concerto No. 2 was premiered by David Oistrakh with the Moscow Philharmonic.

Cello Concerto No. 2 and Violin Concerto No. 2 inaugurated Shostakovich's late period. David Oistrakh described the transition: "I have played Shostakovich's magnificent Violin Concertos in many countries with the greatest pleasure. But they really are very different from one another: I would be hard put to find anything that they have musically in common."

Violin Concerto No. 2 is in three movements and is scored for a smaller orchestra than No. 1 (written in 1948 and premiered in 1955): the tuba, xylophone, celesta and harp are omitted. The solo violin cadenzas play a key role in the dramaturgy of the work, appearing in all three movements. The work is concise and consistent in its musical expression, to the point of its flanking movements being monothematic.

The texture is more austere than in Shostakovich's earlier concertos. Combined with the rare key of C sharp minor, this fosters a fragile narrative featuring musical quotes alluding to the composer's career. A rough, tragic edge is imported by a theme borrowed from *The Execution of Stepan Razin*. On a completely different note, the music also incorporates a street vendors' jingle named *Buy my bagels*, which Shostakovich had used in his opera *The Nose* back in the 1920s and also in his Cello Concerto No. 2 (1966).

Marianna Kankare-Loikkanen

Translation: Jaakko Mäntyjärvi

Equally at home in both Classical and Romantic repertoire and 20th-century works, **Christian Tetzlaff** sets standards with his interpretations of the violin concertos of Beethoven, Brahms, Tchaikovsky, Berg, Schoenberg, Shostakovich, and Ligeti as well as his performances of Mozart's and Schumann's violin sonatas.

The Hamburg-born violinist is a frequent soloist with such orchestras as the London Philharmonic Orchestra, Metropolitan Opera Orchestra, NHK Symphony Orchestra Tokyo, Orchestre de Paris, Boston Symphony Orchestra and the Berlin Philharmonic Orchestra, where he will be artist in residence during 2014–15 season.

Christian Tetzlaff has recorded the following works for various labels: the violin concertos of Beethoven, Brahms, Dvořák, Joseph Joachim, Lalo, Szymanowski, Tchaikovsky, Mendelssohn and Schumann, Widmann and all of Sibelius's works for violin and orchestra, as well as chamber works by Bartók, Brahms, Schoenberg, Schumann, and Sibelius, with such partners as Tanja Tetzlaff, Leif Ove Andsnes, and Lars Vogt. Christian Tetzlaff has received numerous awards for his recordings, including two Diapasons d'Or, the Edison Award, Midem Classical Award, ECHO Award, and nominations for Grammy Awards. Musical America named him "Instrumentalist of the Year" in 2005.

Christian Tetzlaff plays an instrument by the German violin maker Peter Greiner and teaches regularly at the Kronberg Academy.

www.christiantetzlaff.com

The oldest professional symphony orchestra in the Nordic countries was founded as the Helsinki Orchestral Society by the young Robert Kajanus, its first Chief Conductor, in 1882. Well known today for its tradition of performing Sibelius, the **Helsinki Philharmonic Orchestra** gave the first performances of many of Sibelius's major works, often with the composer himself conducting. The orchestra undertook its first foreign tour to the Universal Exposition in Paris in 1900 and since then has visited most European countries, in addition to visiting the USA, South America, Japan, and China. Since 2008, John Storgårds has been the orchestra's Chief Conductor, succeeding Leif Segerstam who received the title of Emeritus Chief Conductor. The list of previous chief conductors also includes PaaVo Berglund and Okko Kamu. A new era started in August 2011, when the orchestra moved its permanent residency from the Finlandia Hall to the new Helsinki Music Centre.

The Helsinki Philharmonic Orchestra and Ondine have maintained a long-standing exclusive partnership involving for example an edition of the complete Sibelius symphonies under the direction of Leif Segerstam. The Luonnotar recording was awarded the MIDEM Classical Award 2007 in Cannes and the BBC Music Magazine's Disc of the Year Award in London in April 2007. The Kullervo Symphony recording won the Diapason d'Or 2008 Award in Paris in November 2008. The recordings of works by Einojuhani Rautavaara have been international successes, too. Angel of Light won the Cannes Classical Award and a Grammy nomination in 1997, Angels and Visitations the Cannes Classical Award the following year. The latest Rautavaara CD Towards the Horizon and Incantations with John Storgårds, Truls Mørk (cello) and Colin Currie (percussion) won the Gramophone Award 2012 and a Grammy nomination.

www.helsinkiphilharmonicorchestra.fi

John Storgårds began his career as a violinist and is today one of the most prominent Finnish conductors of his generation, both at home and abroad. He is particularly known for his innovative and pioneering programming as Chief Conductor of the Helsinki Philharmonic Orchestra (2008–2015), Artistic Director of the Lapland Chamber Orchestra (1996–) and Principal Guest Conductor of the BBC Philharmonic Orchestra (2012–), and also in his guest appearances with the Scottish Chamber Orchestra, the Danish Radio Symphony Orchestra and orchestras in Cincinnati, Washington, St Louis, Boston and Cleveland.

Storgårds has several award-winning recordings with various orchestras to his credit, including core repertoire, rarities and contemporary works. His previous recordings for the Ondine label feature composers such as John Corigliano, Hafliði Hallgrímsson, Uuno Klami, Pehr Henrik Nordgren, Andrzej Panufnik, Kaija Saariaho, Jean Sibelius, Jukka Tiensuu and Pēteris Vasks (the recording of whose violin concerto *Distant Light* received the Cannes Classical Disc of the Year award in 2004). Storgårds also frequently appears as a chamber musician and a violinist at music festivals (including the Suvisoitto festival held by the Avanti! Chamber Orchestra in Finland) and with orchestras.

Storgårds studied conducting, composition and the violin, the latter with Esther Rautio and Jouko Ignatius in Finland and with the legendary Chaim Taub in Israel. He completed his conducting diploma at the Sibelius Academy in 1997.

John Storgårds received the Finnish State Prize for Music in 2002.

www.johnstorgards.com

SCHOSTAKOWITSCH: VIOLINKONZERTE NR. 1 UND 2

Als Dmitrij Schostakowitsch im September 1956 seinen 50. Geburtstag feierte, war er eine weltweit anerkannte Größe. Die Sowjetunion setzte sich derweil auf schmerzhaft Weise mit der stalinistischen Schreckensherrschaft auseinander. Rehabilitationen waren an der Tagesordnung. Nach den erbitterten Attacken, die man 1948 gegen ausübende und schaffende Künstler geführt hatte, und dem Tode Stalins im Jahre 1953, begann sich das kulturelle Klima unter Nikita Chruschtschow zu erwärmen. Die Komponisten zogen aus ihren Schubladen Meisterwerke hervor, die von Andrej Schdanows Disziplinarmaßnahmen unterdrückt worden waren. Eines dieser Werke war Schostakowitschs Violinkonzert.

Schostakowitsch hatte sein **Violinkonzert Nr. 1** in den Jahren 1947/48 geschrieben. In dieser schwierigen Zeit entstand auch sein Liederzyklus *Aus der jüdischen Volkspoesie*. Der Antisemitismus hatte in der Sowjetunion wieder an Boden gewonnen. Überall im Lande liquidierte man jüdische Künstler und Darsteller – unter dem Vorwand kosmopolitischer Bestrebungen, die von der offiziellen Politik verurteilt wurden. Schostakowitsch empfand tiefes Mitleid mit den Verfolgten. Auch in sein Violinkonzert integrierte er – wie in viele andere Werke – Elemente jüdischer Volksmusik. In das *Scherzo* setzte er ferner seine musikalische Signatur D-e-S-C-H, die er später vielfach benutzte.

Die Arbeit an dem Violinkonzert begann im Juli 1947 in dem Komponistendorf Repino am finnischen Meerbusen, das Schostakowitsch besonders liebte. Er schrieb das Werk für David Oistrach, mit dem er gern Kammermusik spielte und dessen Spiel ihn inspirierte. Das langsame, nostalgische *Notturmo*, mit dem das Konzert anfängt, war im November fertig. Das *Scherzo* wurde im Dezember abgeschlossen – ein »dämonischer Tanz der Verzweiflung«, wie Oistrach meinte. Die von tiefer Trauer erfüllten Variationen der *Passacaglia* beendete Schostakowitsch im Januar 1948, und Ende März vervollständigte die abschließende *Burlesca* das Werk mit den lärmenden Tanzrhythmen und der allgemeinen Lustbarkeit eines slawischen Karneval.

Schostakowitsch widmete Oistrach das Werk und schenkte ihm das Manuskript, wobei er allerdings sagte: »Es ist keine gute Idee, es jetzt zu spielen!« Einen Monat zuvor hatte das Zentralkomitee der KpdSU nämlich einen »Beschluss« veröffentlicht, der das sowjetische Musikestablishment bis in die Grundfesten erschütterte. Nachdem Stalins Wachhund Andrej Schdanow die literarischen Kreise

gereinigt hatte, wandte er sich nunmehr den »Ketzern« der Musikwelt zu, die sich geweigert hatten, in ihren Kompositionen der Doktrin des Sozialistischen Realismus zu entsprechen. Neben vielen bekannten Kollegen wurde auch Schostakowitsch als Formalist und Volksfeind gebrandmarkt.

Im März 1953 starb Stalin. Schon im nächsten Jahr wurde Schostakowitsch zum Volkskünstler der UdSSR gekürt und in Moskau mit dem Internationalen Friedenspreis bedacht. Anfang 1955 fand in Leningrad endlich die Uraufführung seiner Lieder *Aus der jüdischen Volkspoesie* statt, und im Oktober desselben Jahres erlebte das Violinkonzert mit David Oistrach und den Leningrader Philharmonikern unter Jewgenij Mravinskij seine Premiere. Bald darauf erklang das Werk auch in New York und London.

Im Frühjahr 1966 stand Dmitrij Schostakowitsch erneut unter erheblichem Druck, obwohl er mittlerweile eine wichtige Gestalt der sowjetischen Gesellschaft war. Mit der Machtergreifung Leonid Breschnews hatte sich das kulturelle Klima abgekühlt. Schostakowitsch hatte es nicht leicht, für sozialkritische Werke wie die 13. Symphonie (»Babij Jar«) und *Die Hinrichtung des Stepan Rasin* Aufführungsmöglichkeiten zu finden. Damals verfasste Schostakowitsch den Text und die Musik zu einem ironischen Monolog *Vorwort zur Gesamtausgabe meiner Werke und kurze Reflexionen aus Anlass dieses Vorwortes*. Dieses Stück wurde bei einem Leningrader Konzert mit Werken des Komponisten neben den *Fünf Romanzen auf Texte aus dem Magazin »Krokodil«* und den *Satiren* auf Texte von Sascha Chorny aufgeführt. Die Solisten waren der Bass Jewgennij Nesterenko und die Sopranistin Galina Wischnewskaja. Die Anspannung, die mit diesem respektlosen Repertoire einherging, war für Schostakowitsch zu viel: In der Nacht nach dem Konzert erlitt er einen Herzinfarkt.

Die Genesung dauerte Monate. Zur Feier seines 60. Geburtstages im Herbst verlieh man ihm den Titel »Held der sozialistischen Arbeit«. Außerdem hob Galina Wischnewskajas Ehemann Mstislaw Rostropowitsch, ein enger Freund des Komponisten, das zweite Cellokonzert aus der Taufe. Den Winter verbrachte Schostakowitsch zur Erholung im Krankenhaus. Bis zum Frühjahr schrieb er keine Musik. Im Mai 1967 ging er dann wieder nach Repino, um sein **Zweites Violinkonzert** zu vollenden. Wie das Schwesterwerk ist auch dieses David Oistrach gewidmet, dessen musikalisches Können er bei der Arbeit im Sinn hatte. Der Geiger studierte das neue Werk während seiner Sommerferien in Pärnu. Er stand mit Schostakowitsch in regem Briefkontakt. An seinem 61. Geburtstag im September 1967 kam Schostakowitsch erneut ins Krankenhaus. Einen Tag darauf wurde das zweite Violinkonzert

von David Oistrach und den Moskauer Philharmonikern uraufgeführt.

Mit dem zweiten Cellokonzert und dem zweiten Violinkonzert begann Schostakowitschs späte Schaffensperiode. David Oistrach äußerte sich zu diesem Übergang: »Ich habe die großartigen Violinkonzerte von Schostakowitsch in vielen Ländern mit dem größten Vergnügen gespielt. Sie unterscheiden sich sehr stark voneinander: Es fiel mir schwer, in ihnen so etwas wie musikalische Gemeinsamkeiten zu entdecken« .

Das zweite Violinkonzert besteht aus drei Sätzen und verlangt ein kleineres Orchester als das 1948 entstandene und 1955 uraufgeführte erste Konzert: Schostakowitsch verzichtet jetzt auf Tuba, Xylophon, Celesta und Harfe. Eine Schlüsselrolle in der Dramaturgie des Werkes spielen die Solokadenzen der Violine, die in allen drei Sätzen vorkommen. Der musikalische Ausdruck ist prägnant und so kohärent, dass die Ecksätze monothematisch sind.

Die Textur ist herber als in den früheren Konzerten. Dadurch ergibt sich in der Kombination mit der ungewöhnlichen Tonart cis-moll ein fragiler Verlauf, mit dessen musikalischen Zitate der Komponist auf den Verlauf seiner Karriere anspielt. Ein schroffer, tragischer Ton resultiert aus einem Thema, das der *Hinrichtung des Stepan Rasin* entnommen ist. Eine ganz anderer Jargon entsteht durch den Ruf eines Straßenverkäufers »Kauft meine Semmeln«, den Schostakowitsch schon in seiner Oper *Die Nase* aus den 20er Jahren verwendet und 1966 auch in sein zweites Cellokonzert übernommen hatte.

Marianna Kankare-Loikkanen

Übersetzung: Eckhardt van den Hoogen

Christian Tetzlaff ist im klassisch-romantischen Repertoire ebenso daheim wie in der Musik des 20. Jahrhunderts. Mit den Violinkonzerten von Beethoven, Brahms, Tschaikowsky, Berg, Schönberg, Schostakowitsch und Ligeti sowie mit die Violinsonaten von Mozart und Schumann hat er Maßstäbe gesetzt.

Der aus Hamburg stammende Geiger gastiert als Solist häufig bei Orchestern vom Range des London Philharmonic Orchestra, des Metropolitan Opera Orchestra, des NHK Symphony Orchestra Tokio, des Orchestre de Paris, des Boston Symphony Orchestra und der Berliner Philharmoniker, die ihn für ihre Spielzeit 2014/15 zum »artist in residence« machten.

Christian Tetzlaff hat für diverse Labels die Violinkonzerte von Beethoven, Brahms, Dvořák, Joseph Joachim, Lalo, Szymanowski, Tschaikowsky, Mendelssohn, Schumann und Widmann sowie sämtliche Werke für Violine und Orchester von Sibelius eingespielt. Dazu kommen Kammermusiken von Bartók, Brahms, Schönberg, Schumann und Sibelius mit Partnern wie Tanja Tetzlaff, Leif Ove Andsnes und Lars Vogt. Für seine Aufnahmen wurde Christian Tetzlaff vielfach ausgezeichnet: Unter anderem erhielt er zwei *Diapasons d'Or*, einen *Edison Award*, den *Midem Classical Award* und den ECHO Klassik. Außerdem war der mehrfach für den *Grammy* nominierte Künstler 2005 für *Musical America* der »Instrumentalist des Jahres«.

Christian Tetzlaff spielt ein Instrument des deutschen Geigenbauers Peter Greiner und unterrichtet regelmäßig an der Kronberg Academy.

www.christiantetzlaff.com

CHRISTIAN TETZLAFF

Unter dem Namen »Orchestergesellschaft Helsinki« gründete der junge Robert Kajanus im Jahre 1882 das **Philharmonische Orchester Helsinki**, als dessen erster Chefdirigent er fortan wirkte. Das älteste professionelle Symphonieorchester Skandinaviens hat sich längst mit seiner Sibelius-Tradition einen Namen gemacht und viele große Werke des Meisters aus der Taufe gehoben – oftmals unter dessen eigener Leitung. Seine erste Auslandsreise führte das Orchester im Jahre 1900 zur Pariser Weltausstellung. Seither besuchte man die meisten europäischen Länder, die USA, Südamerika, Japan und China. 2008 übernahm John Storgårds das Chefdirigentenamt von Leif Segerstam, den das Orchester zu seinem »Emeritus« ernannte. Unter den früheren Chefdirigenten finden sich unter anderem auch Paavo Berglund und Okko Kamu. Im August 2011 begann für das Orchester eine neue Ära, als es seinen Sitz vom Finlandia-Saal ins neue Musikzentrum von Helsinki verlegte.

Zwischen dem Philharmonischen Orchester Helsinki und dem Label Ondine besteht seit langem eine exklusive Partnerschaft, in deren Verlauf man beispielsweise unter der Leitung von Leif Segerstam sämtliche Sibelius-Symphonien eingespielt hat. Die Aufnahme des *Luonnotar* wurde 2007 in Cannes mit einem *MIDEM Classical Award* ausgezeichnet und im April desselben Jahres vom Londoner *BBC Music Magazine* zur »CD des Jahres« gekrönt. Für die *Kullervo-Symphonie* gab es im November 2008 den französischen *Diapason d'Or*. Auch die Produktionen mit Musik von Einojuhani Rautavaara waren internationale Erfolge. *Angel of Light* wurde 1997 für einen *Grammy* nominiert und mit dem *Cannes Classical Award* ausgezeichnet, *Angels and Visitations* erhielt ein Jahr später den *Cannes Classical Award*. Die jüngste Rautavaara-Veröffentlichung – *Towards the Horizon and Incantations* – mit John Storgårds, Truls Mørk (Violoncello) und Colin Currie (Schlagzeug) wurde wiederum für den *Grammy* nominiert und zudem mit dem *Gramophone Award* 2012 bedacht.

www.helsinkiphilharmonicorchestra.fi

John Storgårds begann seine Karriere als Geiger. Heute gehört er im In- und Ausland zu den prominentesten finnischen Dirigenten seiner Generation. Bekannt wurde er vor allem durch seine innovativen und bahnbrechenden Programmgestaltungen als Chefdirigent des Philharmonischen Orchesters Helsinki (2008–2015), künstlerischer Direktor des Kammerorchesters von Lapland (1996–) und Erster Gastdirigent des BBC Philharmonic Orchestra (2012–) sowie als Gast des Scottish Chamber Orchestra, des Dänischen Rundfunk-Symphonieorchesters und der Orchester von Cincinnati, Washington, St. Louis, Boston und Cleveland.

Storgårds hat mit verschiedenen Orchestern in zahlreichen preisgekrönten Aufnahmen zentrale Repertoirewerke als auch Raritäten und zeitgenössische Kompositionen veröffentlicht. Für Ondine hat er unter anderem Musik von John Corigliano, Haflíði Hallgrímsson, Uuno Klami, Pehr Henrik Nordgren, Andrzej Panufnik, Kaija Saariaho, Jean Sibelius und Jukka Tiensuu dirigiert. Die Einspielung des Violinkonzerts *Distant Light* von Pēteris Vasks wurde 2004 in Cannes als »Klassische CD des Jahres« ausgezeichnet. Beim finnischen Suvisoitto Festival des Kammerorchesters *Avanti!* und anderen Festspielen lässt sich Storgårds überdies regelmäßig als Kammermusiker und mit Orchester hören.

Storgårds studierte Dirigieren, Komposition und Violine – letzteres bei Esther Rautio und Jouko Ignatius in Finnland und bei dem legendären Chaim Taub in Israel. Sein Diplom als Dirigent erwarb er 1997 an der Sibelius-Akademie.

Im Jahre 2002 wurde John Storgårds mit dem finnischen Staatspreis für Musik ausgezeichnet.

www.johnstorgards.com

SHOSTAKOVICH: VIULUKONSERTOT 1 & 2

Täyttyessään viisikymmentä vuotta syyskuussa 1956 Dmitri Šostakovitš nautti jo laajaa kansainvälistä arvostusta. Neuvostoliitossa oli juuri käynnistynyt Stalinin hirmuvallan kipeä uudelleenarvointi, ja rehabilitointi seurasi toistaan. Vuoden 1948 katkerien taiteilijavainojen ja Stalinin kuoleman jälkeen kulttuuri-ilmastosta oli leudontumassa Nikita Hruštšovin ”suojasääkaudeksi”. Ždanovin kurinpalautuksen vaientamien taiteilijoiden pöytälaatikoista alkoi ilmestyä julkisuuteen mestariteoksia - niiden joukossa Šostakovitšin viulukonsertto.

Šostakovitš oli säveltänyt **ensimmäisen viulukonserttonsa** vuosina 1947–48. Tuona synkkänä ajankohtana syntyi myös laulusarja *Juutalaisesta kansanrunoudesta*. Antisemitismi oli jälleen nostamassa päätään Neuvostoliitossa. Verukkeeksi kelpuutettiin virallisen politiikan tuomitsema kosmopoliittisuus, ja juutalaistaiteilijoita likvidoititiin ympäri maata. Šostakovitš tunsivat syvää myötätuntoa vainottua kansanosaa kohtaan. Kuten useissa muissakin teoksissaan säveltäjä käytti myös viulukonsertossaan juutalaisen kansanmusiikin elementtejä. *Scherzossa* hän yhdisti juutalaiseen teemaan nimensä alkukirjaimet D-S-C-H. Tämä monogrammi oli sittemmin toistuva usein hänen musiikissaan.

Viulukonserton sävellystyö oli alkanut heinäkuussa 1947 Karjalan kannaksella Šostakovitšin rakastamassa taiteilijapensionaatissa. Säveltäjä kirjoitti konserttoa David Oistrahille, jonka kanssa hän mielellään soitti kamarimusiikkia ja jonka viulismi innoitti häntä suuresti. Marraskuussa valmistui konserton ensimmäinen osa, verkkainen, kaihoisa *Notturmo*. Joulukuussa valmistunut *Scherzo* Oistrah luonnehti ”demoniseksi toivottomuuden tanssiksi”. Tammikuussa 1948 muotoutui *Passacaglia*-osa, lohdutonta surua huokuva variaatiosarja. Maaliskuun lopulla konsertto oli valmis. *Burlesca*-finaali sykkii slaavilaista karnevaaliumua, riehakkaita tanssirytmeyttä, aurinkoista ilonpitoa. Šostakovitš omisti ja lahjoitti käsikirjoituksen Oistrahille, mutta totesi: ”Nyt tätä ei kannata soittaa!” NKP:n keskuskomitea oli nimittäin vain kuukautta aiemmin julkaissut maan musiikkielämää järjestyttäneen asetuksensa. Kirjallisuuspiirit puhdistettuaan Stalinin pahamaineinen kätyri Andrei Ždanov iski kyntensä säveltaiteen ”kerettiläisiin”, joiden musiikki ei noudattanut sosialistisen realismin oppeja. Monen maineikkaan kollegansa ohella Šostakovitš leimattiin formalistiksi ja kansanviholliseksi.

Stalin kuoli maaliskuussa 1953. Vuotta myöhemmin Šostakovitšille myönnettiin Neuvostoliiton kansantaiteilijan arvonimi ja hän vastaanotti Moskovassa Kansainvälisen rauhanpalkinnon. Alkuvuodesta 1955 laulusarja *Juutalaisesta kansanrunoudesta* sai vihdoin kantaesityksensä Leningradissa. Saman vuoden lokakuussa Jevgeni Mravinski johti Šostakovitšin ensimmäisen viulukonserton kantaesityksen Leningradin filharmoniaassa solistinaan David Oistrach. Pian teos kuultiin myös New Yorkissa ja Lontoossa.

Vuoden 1966 kevään Dmitri Šostakovitš eli – arvostetusta yhteiskunnallisesta asemastaan huolimatta – monenlaisten paineiden uuvuttamana. Neuvostoliiton kulttuuri-ilmasto oli viilentynyt takatalveksi Brežnevin valtaannousun myötä. Šostakovitšin yhteiskuntakriittiset teokset 13. sinfonia *Babii jar* ja *Stepan Razinin mesta*us raivasivat vaivoin tiensä konserttisaleihin.

Šostakovitš kirjoitti ja sävelsi ironisen monologi-parodian *Esipuhe koottuihin teoksiini ja pohdiskelua tämän esipuheen johdosta*. Se esitettiin pilalehti *Krokotiilin romanssien* ja *Saša Tšornyin satiirin* ohella Leningradissa säveltäjän tuotannolle omistetussa konsertissa, jonka solisteina lauloivat basso Jevgeni Nesterenko ja sopraano Galina Višnevskaja. Poikkeuksellisen ohjelmiston aiheuttama jännitys kävi Šostakovitšin voimille, ja konsertti-iltana iski infarkti.

Toipuminen vei kuukausia. Syksyllä Šostakovitšin 60-vuotispäivää juhlistivat Sosialistisen Työn Sankarin arvonimi ja toisen sellokonserton kantaesitys, jonka solistina soitti Mstislav Rostropovitš, säveltäjän läheinen ystävä ja Višnevskajan puoliso. Sydäntalven Šostakovitš lepäsi sairaalassa ja ryhtyi vasta keväämmällä sävellystyöhön. Toukokuussa 1967 Šostakovitš vetäytyi jälleen Karjalan kannakselle Repinon viimeistelemään **toista viulukonserttoa**n. Hän omisti tämänkin teoksen David Oistrahille ottaen taiteilijan tulkitsijanluonteen huomioon sävellystä työstäessään. Mestariviolisti harjoitteli uutta konserttoa kesälomallaan Pärnussa – käyden tiivistä kirjeenvaihtoa säveltäjän kanssa. Syyskuussa 1967 Šostakovitš vietti 61. syntymäpäiväänsä jälleen sairaalassa. Seuraavana päivänä David Oistrach kantaesitti toisen viulukonserton Moskovon filharmonisen orkesterin kanssa.

Dmitri Šostakovitšin toinen sellokonsertto ja toinen viulukonsertto aloittivat hänen tyylillisen myöhäiskautensa. David Oistrach on todennut säveltäjän tyylimurroksesta: ”Olen soittanut Šostakovitšin suurenmoisia viulukonserttoja monissa maissa aina ääretöntä mielihyvää tuntien. Mutta ne todellakin eroavat toisistaan suuresti; musiikillisesti niistä on vaikea löytää minkäänlaista yhteistä nimittäjää.”

Kolmiosainen toinen viulukonsertto on kirjoitettu edeltäjäänsä (1948 / kantaesitys 1955) suppeammalle kokoonpanolle; orkesterista puuttuvat tuuba, ksylofoni, celesta ja harppu. Sävellyksen kaikissa osissa korostuvat viulun soolokadenssit, joilla on keskeinen osa teoksen dramaturgiassa. Konserton sävelkieltä värittää eheä, yhtenäinen ilmaisuvaletti. Erityisesti sen ääriosissa korostuu melodisen materiaalin monotemaattisuus.

Šostakovitšin aiempaan konserttotuotantoon verrattuna tekstuuri on pelkistetympää. Tämä piirre yhdistettynä viulukonsertoille harvinaiseen cis-molli-sävellajiin synnyttää haurasta kerrontaa, jonka musiikilliset sitaatit herättävät kuulijassa mielleyhtymiä säveltäjän elämänkaareen. *Stepan Razinin mestaus* -runoelmasta lainattu teema piirtää konserttoon karhean traagisia juonteita. Sen vastakohtana ilakoi katukauppiaiden renkutus *Ostakaa rinkiöitä*, jota Šostakovitš oli käyttänyt jo 1920-luvulla *Nenä*-oopperassaan ja toisessa sellokonsertossaan (1966).

Marianna Kankare-Loikkanen

Viulisti **Christian Tetzlaff** esittää tasapuolisesti sekä klassista ja romanttista ohjelmistoa että 1900-luvun teoksia. Hän on tehnyt standarditulkintoja Beethovenin, Brahmsin, Tšaikovskin, Bergin, Schönbergin ja Ligetin viulukonsertoista sekä Mozartin ja Schumannin viulusonaateista.

Hampurilaissyntyinen viulisti on esiintynyt useaan otteeseen muun muassa Lontoon filharmonikkojen, Metropolitan-oopperan orkesterin, Tokyon NHK-sinfoniaorkesterin, Pariisin orkesterin, Bostonin sinfoniaorkesterin sekä Berliinin filharmonikkojen kanssa. Tetzlaff valittiin myös jälkimmäisen orkesterin vierailevaksi artistiksi kaudelle 2014–15.

Christian Tetzlaff on äänittänyt useille eri levymerkeillä muun muassa Beethovenin, Brahmsin, Dvořákin, Joseph Joachimin, Lalon, Szymanowskin, Tšaikovskin, Mendelssohnin, Schumannin ja Widmannin viulukonsertot sekä kaikki Sibeliuksen teokset viululle ja orkesterille. Lisäksi hän on levyttänyt kamariteoksia Bartókilta, Brahmsilta, Schönbergilta, Schumannilta ja Sibeliukselta yhdessä Tanja Tetzlaffin, Leif Ove Andsnesin sekä Lars Vogtin kanssa. Christian Tetzlaff on saanut useita palkintoja, mukaan lukien kahdesti Diapason d'Or –levytunnustuksen sekä Edison Award –palkinnon, Midem Classical Award –palkinnon, ECHO-palkinnon sekä Grammy-ehdokkuuksia. Musical America nimesi hänet vuoden instrumentaaliksi vuonna 2005.

Christian Tetzlaff soittaa instrumenttinaan saksalaisen Peter Greinerin rakentamaa viulua. Tetzlaff suorittaa lisäksi opetustyötä Kronberg-akatemiassa.

www.christiantetzlaff.com

Helsingin kaupunginorkesteri (HKO) on Pohjoismaiden pitkäikäisin ammattimainen sinfoniaorkesteri. Sen alkuituna oli Robert Kajanuksen vuonna 1882 perustama Helsingin orkesteriyhdistys. Tuolloin 25-vuotias Kajanus oli orkesterin ylikapellimestarina viisi vuosikymmentä ja kehitti sen täysimittaiseksi sinfoniaorkesteriksi. Orkesteri tunnetaan vahvasta Sibelius-traditiosta; säveltäjä itse johti useiden teostensa kantaesitykset. Vuoden 1900 Pariisin maailmannäyttelyyn suuntautuneesta debyyttikiertueesta alkaen orkesteri on vierailut säännöllisesti ulkomailla esiintyen useimmissa Euroopan maissa sekä Yhdysvalloissa, Etelä-Amerikassa, Japanissa ja Kiinassa. Viulistikapellimestari John Storgårds aloitti HKO:n 12. ylikapellimestarina syksyllä 2008. Orkesteri soittaa vuosittain 70–80 konserttia runsaalle 100 000 kuulijalle, syksystä 2011 alkaen Helsingin uudessa Musiikkitalossa, ja levyttää yksinoikeudella Ondine-yhtiölle. Pitkäaikaisen yhteistyön tuloksia ovat mm. Sibeliuksen sinfonioiden kokonaislevytys Leif Segerstamin johdolla sekä Storgårdsin johtamat Klami- ja Tiensuu-levytykset. Sibeliuksen Kullervo-levytykselle myönnettiin Pariisissa kansainvälisesti arvostettu Diapason d'Or -levypalkinto syksyllä 2008 ja tammikuussa 2007 Luonnotar-levy voitti Cannesissa MIDEM Classical Award -palkinnon ja samana keväänä BBC Music Magazine –lehden arvostetun Vuoden levy -palkinnon. Einojuhani Rautavaaran Angel of Light -sinfoniale myönnettiin vuonna 1997 Cannes Classical Award -palkinto ja Grammy-ehdokkuus. Seuraavana vuonna Cannes Classical -palkinnon sai Angels and Visitations -levy. Syksyllä 2012 Towards the Horizon, Rautavaaran sello- ja lyömäsoitin-konserttojen ensilevytys (solisteina Truls Mørk ja Colin Currie), voitti arvostetun Gramophone-palkinnon ja oli myös Grammy-ehdokas.

www.helsinginkaupunginorkesteri.fi

Alun perin viulistina uransa aloittanut **John Storgårds** on ikäpolvensa merkittävimpiä suomalaisia kapellimestareita sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Hänet tunnetaan erityisesti ennakkoluulottomasta ja uusia uria aukovasta ohjelmistopolitiikastaan, jota hän on toteuttanut paitsi Helsingin kaupunginorkesterin ylikapellimestarina (2008–2015), Lapin kamariorkesterin taiteellisena johtajana (1996-) ja BBC:n filharmonisen orkesterin päävierailijana (2012-) myös muun muassa Scottish Chamber Orchestran, Tanskan radio-orkesterin sekä Cincinnatin, Washingtonin, St. Louisin, Bostonin ja Clevelandin orkestereiden vierailevana johtajana.

Storgårds on tehnyt lukuisia palkittuja levytyksiä useiden orkestereiden kanssa. Näihin sisältyy perusohjelmiston lisäksi harvinaisuuksia ja uutta musiikkia. Hänen Ondinelle levyttämäänsä ohjelmistoon kuuluvat mm. säveltäjänimet John Corigliano, Hafliði Hallgrímsson, Uuno Klami, Pehr Henrik Nordgren, Andrzej Panufnik, Kaija Saariaho, Jean Sibelius, Jukka Tiensuu ja Pēteris Vasks (jonka viulukonserton *Distant Light* levytys sai Cannes Classical Disc of the Year -palkinnon v. 2004). Storgårds toimii myös aktiivisesti kamarimuusikkona ja viulistina monilla festivaaleilla (muun muassa *Avanti!* kamariorkesterin Suvisoitto) ja orkestereiden solistina.

Storgårds on opiskellut orkesterinjohtoa, sävellystä ja viulunsoittoa opettajinaan Suomessa muun muassa Esther Rautio ja Jouko Ignatius, sekä Israelissa legendaarinen Chaim Taub. Kapellimestaridiplomin hän teki Sibelius-Akatemiassa 1997.

Storgårds sai suomalaisen Säveltaiteen valtionpalkinnon 2002.

www.johnstorgards.com

Publisher: State Music Publishers (Muzgiz; Concerto No. 1),
Soviet Composer (Sovetskii kompozitor; Concerto No. 2)

Recordings: Helsinki Music Centre 27–28 & 30 November 2013

Executive Producer: Reijo Kiilunen

Recording Producer: Seppo Siirala

Digital Editing: Seppo Siirala

Sound Design and Balance Engineer: Enno Mäemets, Editroom Oy, Helsinki

Final Mix and Mastering: Enno Mäemets

© & © 2014 Ondine Oy, Helsinki

Booklet Editor: Joel Valkila

Photos: Giorgia Bertazzi (Christian Tetzlaff), Lassi Marttala (John Storgårds)

Design: Armand Alcazar

CHRISTIAN TETZLAFF ON ONDINE

ODE 1205-2
BBC Music Magazine, Disc of the Month

ODE 1204-2
Gramophone Editor's Choice
BBC Music Magazine, Recording of the Month,
Chamber Choice

ODE 1215-2

ODE 1195-2
Preis der deutschen Schallplattenkritik

JOHN STORGÅRDS